

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

22. M. Tullij Ciceronis Apologia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

PÆDARIODIS PRO PVERILIBVS,

Oratio V.

CAPVT XXI.

EGo vero P. C. dicam, quod sentio, in toto Cicerone (si bene pendatur) vix est viciola ingenij, dictio eius humilis, repente, ad plebeium sermonem abiecta, sensus communes, figuræ de triuijs, ornatus qualis est liberarum mulierum, quæ se monilibus ferreis pulchras, & beatas putant. Audite me, audite, ego sum orator pulchellus, bellulus, polirulus, totus factus ex veneribus, & gratijs, nihil nisi rosas loquor, electrum, balsama, arvetorianos imbres, nectar, & ambrosiam, quæcumque scribo apes intexunt floribus, perfundunt melle, cõplent omni suavitate: Non tot Argus habet lumina, non tot calum fides, quot sunt meæ orationis ornamenta. Papilionem credo nostis, hunc ego laudans, naturam laudo, cuius industria solertius est elaboratus, animalculum est, vt in viribus rarum, sic in agris frequens; corpus illi plenum, molle, tenerum, flexile, paulatim in exiguam longitudinem gracilescens, cui superpositus teneræ lanuginis decor efflorescit, extant veluti porrecta minutissimis filis cornua, quæ intermicantium oculorum iucundus fulgor irradiat: sed præcipuum in penniculis miraculū, quippe supia tenuis corpuseculi modulum explicata gemmant floribus, nitent purpura, micant auro, stellis radiant, his veluti remigijs libratus in aerem, & ridente passim venit temporis amœnitatem per gemmeam florum luxuriam volitat ludibundus, ad singulas penè stirpes adhærescens, modò delicatissima proboscide foliorum succos pabulatur, modò, molliter quiescit inter odorum delicias, modò redintegrato volatu superbius emicat, & insulstantium puerorum manus sexcentos in aere mæandros, & flexus pingens, eludit. Talis profectò meus stylus, talis meus calamus, fertur, volitat, & vagatur inter amabilissimos eloquentiæ flores lalciuens. Audite nunc aliud eloquentiæ palmarium, concham describam. Firmioris iam testæ murices, & concharum genera sæpe vidistis, in quibus magna naturæ ludentis varietas, tot colorum differentiarum, tot figurarum, planis, cõcauis, longis, lunatis, in orbè circinatis, dimidio orbè cæcis, in dorsum elatis, læuibibus, rugatis, denticulatis, striata compis, vertice muricatum in torto, margine in mu-

libera mulieres ferreas sunt mollia.
apilionis descriptio. affectus de descriptione inter. erem. descriptio Papilionis, cui sunt stylum frigidum & pueriliter comparat.
Concha descriptio. Pinniana descriptio bina quidam, sed à Pædario defferuntur ex rationem, & ma compis.

ronem emisso, foris effuso, intus replicato: iam distinctione virgulata, erinita, crispata, cuculata, perclinata, imbricata, undata, cancellata, reticulata, in obliquum, in ætuum expansa, porrecta, sinuata, breui nodo ligatis, toto latere conuexis, ad plausum apertis, ad buccinam recuruis. Talis est styli mei varietas, talis ego sum Oratorum Iulciniola, Elegiacorum olor, Epigrammatistarum phitacus, Lyricorum graculus, Comicorum pauo, Tragedorum struthio, deinde me cum isto Arpinate comparate, adamantem cum vitro, tosam cum ruta, gaulape cum holoserico.

M. TVLLII CICERONIS

Apologia.

Oratio VI.

CAPVT XXII.

Quoniam meofato fieri dicam, vt nemo hætenus rei literariæ bellum indixerit, qui mihi priuatim non fuerit inimicus? Neque opus est quemquam à me nominari vobis, cum ipsi recordemini, mihi poenarum plusquam optarem, dederunt. Equidem si sibi hoc sumunt aduersarij mei, stante me non posse veterem disciplinam corrumpere, quam illi omnium virium contentione contellere decreuerunt. Patior libenter, me pro literarum incolumitate, gloria, & ornamentis, vestrisque omnium studijs perditorum hominum furori, tanquam vallum, opponi. Nec vlla me vis vquam ab instituto auferet, dummodo meis laboribus, scientiarum honestati, recip. vestre nomini, vestrisque commodis, quæ semper rebus meis chariora fuerunt, abundè seruiatur.

Mirati tamen satis non possum inimicorum (non dicam) audaciam (iam enim vulgare vitium est) sed amentiam, impudentiamque singularem, qui in hoc senatu facillimè de me detrahi posse crediderunt, qui ordo clarissimis authoribus amplificata rei literariæ testimonium multis, mihi vni conseruata dedit. Voluerunt credo sua à me alienatione cõmendationem sibi apud improbos querere, & mecum decertare contentione dicendi, hoc quidem beneficium est, quod enim mihi gloriosius, quam apud prauos, & imperitos homines male audire? quid plenius? quid vberius? quam mihi, & pro me contra Lucium Apuleium,

Butce.

Butconem, Pædariodem, Cacozelum, & cæc. quisquilias dicere? Tantum vos oro, atque obrestor P. C. ut si quædam in commendationem meam in hac oratione exciderint, tributatis inimicorum meorum importunitati, qui me in eam dicendi necessitate compulerunt, ut sine operum meorum commemoratione non possim me defendere. Et si non omnia dixerō, dabitis verecundia meæ, quæ in proprijs laudibus ægrè, nisi causa necessitas flagitet, verisat. Ac primum tibi, Luci, de calumnijs quæ in hunc florentissimum pattonorum ordinem, ista lingua intemperantia effudisti, non respondebo: Condonandum est aliquid amentia, ignoscendum futuri: nondum illi bellurum moros, quos olim cum astini corpore induisti, deferbuerunt: sed in eo ipso, in quo te sapientem putas, summe non modo incitiaz, sed etiam impudemix convincit. Ab tu cum homo esses, ut ipse fatentis, Abscissus adolescentiæ acule eruditus, Latini sermonis expertis, nullis præceptoribus usus, nullis disciplinæ admniculis, ausus es, sed quid nō auderes? nostræ urbanitati, tæas fordes illuere? Romanis auribus, tam stultè, tam impudenter illudere? Equis est P. C. quis est qui modo sensum illum latinæ habere, cui Apuleia placere possint? Quod enim primum est in oratione vitium, à quotidiano sermone, communique dicendi genere discedere, hoc est in eo ita frequens, ut nihil sit communius: Tanta fuit olim apud Atticos, maioreque nostros lingua religio, ut verbum inusitatum afferre, penè piaculum videretur. Itaque cum nefarium hominem, belluam fortè dixisset Eschimes, non tulit Demosthenes, quo ne Athenæ quidem magis Atticæ fuerunt, sed ut portentum verbi repudiavit. Xerxem Persarum Ionem, vultures animata sepulchra nominavit, Gorgias Leontias non est toleratus, plebs ver adæmnat hoc læscentes, Demades exhibitus est, & nostra verba, quo memoria Charybdim patrimonij cum dixisset, isset vir disertus, & sapiens, ut putabatur, in sed religiose deo religiose sunt (ut dicit) & teretes auriculæ, ut non facillè hanc sermonis novitatem admittant. Ac si profectò liceat istius vitanitatis (ut vocant) ut omnes disertis sentiunt, dementiæ, authores altius repetere, inveniuntur vanissimi homines, qui cum sanum Eloquentiæ succum retinere non possent, maluerunt verborum strepitu, & sententiarum tumore apud imperitos, & sui similes cap-

tare rumusculos, quàm præscriptis veterum legibus insistere. Primus opinor Dionysius Siculus, ut in regno, sic in ratione dicendi tyrannum egit, cuius ineptias commemorat historia, ut quædam virginem nuncupare, nimis usitatum putabat, ut validè quasi expectatis viram latinè diceret, nominabat, columnam adurgam: ut validè potentem, quod valida perduraret, murum caua, & latebras mysteria dicitur, quod mures seruant, si quis hoc insolenti sermone scripras tyranni tragædias non probaret, mittebatur in larumias, ut illic fame, & miseriâ contabesceret. Nec sanior fuit ille Vranopolidis conditor Alexarchus, qui civitatem pæxit in aère: hic enim Galum dicitur manu appellabat, Cassandri regis duces primipilos, solis filios, ad quos tanta plerumque obscuritate literas scribebat, ut Apollo Pythius interpretari non posset. At omnium, qui fuerunt, ineptissimus Pompeianus Philadelphensis, qui se amicos salutarum dicitabat, postquam barbam calceasset, & is Rhetor qui stomachatus pro concione dixit, Perduelles cum campos pacis sustulissent, belli moneas fabricati essent, in Depunias lacunas depellendos esse Qui ita loquuntur non minus sapere possunt, quàm bonè olere, ut aiunt qui in culina habitant. Hæc sunt tamen Apuleij dicta (ut vocant) Bractæata, hæc sunt eius rosæ, hæc purpure, hæc sunt singularia orationis ornamenta: dein excusandus est (inquit) si quid exotici sermonis rudis l. quator offenderit, num potius bis excusandus, quod cum tacere posset, hæc scripserit, quibus non tam ignorantiam latini sermonis, quàm dementiæ ingenij importunam audaciam ostenderet? Quid de metaphoris dicam, quas me probare in oratore meo dicitur, eas nêpè voluit metaphoras, quæ leues essent, floridæ, suaves, orationem quasi gemmis distingerent, non illo atramento sutorio, & sordibus oblinirent; At hic omnium audacissimus, ferreas translationes, & ineptissimas catachreses, quibus totus est refertus, metaphoræ nomine appellare audebit: & ubique, & intempestivis clamoribus ingerere? Quid quod totus est ineptus, inconcinuus, rudis, morosus, in tumore sicus, in siccitate tumidus, in gravitate puer, in puerilibus grauis, in sola inconstantia constans. Martichora profectò illa, quam singuar omnium animantium vocem edere, non tot habet & tam discrepantes sonos. Idè rudit, hinnit, mugit, sibilat, ab asini tamen ingenio, quicquid facit, nunquam

Orsus caecozelorum.
Dionysii in discendo ineptia.
Vide Arbenau l. 398.
Ineptia Cacozelorum locutionas, Dion. Ty. ranni styssa.
Alexarc.
Cassandri Regis frater Cacozelus.
Pompeianus in stylo ineptissimus.
Metaphororum laxa conjectura.
Martichora similis Apulei.

Respondes Apuleio.

Xerxes Persarum Lupis.
Non con-demnat hoc læscentes.
Dion. Longinus.

recedit, & nos ei rudere permittemus?

Quando non hoc latronis (inquit) veterunt.

Hæc P. C. ear in Arcadiam, ampla satis regio est, illic fratres habet (vt ait) at nos sui amantissimos, inter quos rudat, quantum voluerit. In hac verò curia, in hac arcæ regnorum, in hac luce gentium abiectæ pecudis putidam carnem diutius tolerare nefas est. Bene moratæ ciuitates cerdonem non patiuntur nisi peritum, nos publici sermonis, quæ vnates omnium pretiosissima est, corruptorem pandiu feremus, quandiu eius tulerit libido? Sentit se hæc dudum oratione verberari Cacozelus, qui est in eadem nauî cum Apuleio, nisi quod paulo doctior sibi videtur, & magis Græculus, nam reconditas habet, ex antiquitate historiarum, verba non pauca sententiosè dicta, qualia Euanthri mater loquebatur, atque vt ea per se iam satis obscura, artis opera fiant, obscuriora, tum Græcanicis dictionibus illigat, tum morosis, & violentis adagijs aspergit. Ad summum studet impensè, ne intelligatur, quod facilius obtineret, si omnino tacere posset. Quæso P. C. num videntur constringendi qui ita loquuntur, quid est enim aliud lutere, quam ritus ciuitatis, quam se, suosque non agnoscere, quam more fanaticorum, qui in sepulchris mortuorum versantur non ossa, & lapides, sed oppressa tenebris antiquitatis verba eruere; in hanc pollicitorum hominum lucem obtrudete? Quid est aliud insanire, quam secum Olsè, Volscè, Barbarè loqui, & mutire, quod nemo intelligat. Expectatis, vt post verborum furores veniant ad verbera, & nos graphijs in Curia lanient? Num verò D. Augusti sententia satis vobis damnati videntur, qui eorum inueptias, atque inconcinnitatem, reconditorum verborum factores nominauit, Cacozelosque, & antiquarios vt diuerso genere vitiosos, tantò spreuit, vt ne Mæcenati quidem suo, & Tiberio, & Agrippinæ nepti parceret? Quid Tiberius sermone Græco, quanquam alias promptus, & facilis non tamen viquequaque visus est, abstinuitque maximè in senatu, ad eò quidem vt monopolium nominaturus, prius veniam postularet: quod si verbo peregrino videndum esset. Atque etiam in quodam decreto Patrum, iucunda recitaretur, commutandam censuerit vocem, & pro peregrina nostratam requirendam, aut si non reperiretur, vltimam pluribus, & per ambitum verborum rem enuntiantem. Nos deinde passim sine vlla verborum pueritia, imò in vberitate maxima, & hoc dicendi

genere Græcè loquemur?

Cacozelis proximi sunt Antiquarij, qui licet dictione sint moderatiores, & magis saniorum rerum tamen ac testimoniorum syluam passim ingerunt, quod dum faciunt, doctorem quidem scholiastarum nomen apud prudentes obtinent, oratores non magis esse possunt, quam ribicines Citharædi, nisi quis fortè vestrum delirare Demosthenem existimet, qui hæc non habeat, Athenæum verò aut Heraclidem Lembum, istis antiquitatibus refertos, summos oratores putet.

Subtilis res est eloquentia, & verus diuinitatis radius, tot commentariorum sylua, quasi nebulis obscuratur potius, quam lucet. In quo doleo summos viros, & ad magna eloquentiæ decora natos, quasi eos oratoriæ pudisset, hæc infesta veluti scabiè, se ad Grammaticorum atres abiectisse.

De Pædatione, eiusque contubernaliibus nihil dico: alia ratio eorum est, quorum amantiam reprehendo; alia eorum, quorum pueritiæ ignosco: Teneri suat adhuc pusiones, auct, prout fert puerorum ingenium iocari, ludere, volitare, verba legere figuris intexere, descriptionibus totas orationes implere: Nolim, ad viuum refecare omnia, ne si illa, quæ primam effertur in adolescentibus, quasi quædam sylua dicendi, seueriore falce rescindatur, penitus exarescat. Equidem descriptiones rerum, quæ sunt velut exornationis gemmæ, in magis oratoris diuitijs numero: totas tamen ex descriptionibus conflare orationes, aut vbi nihil opus est, auidius consecrari, non modo ab hac forensi luce, sed ab ipsis pendet scholæ parietibus alienum puto. Longè aliter facit Bureo, quippe homo durus, & recens ex Stoicorum schola omnes orationis ornatus negligit, nullas figuras, nullos ambitus, nullos admittit numeros, strictè, concisè, exiliter perorat, eloquentiam in quoddam necessitatis pistriam compingit, & in eo se merum Atticum putat: in quo, quantus est error eorum, qui sibi hanc rationem dicendi attriuerunt? tenim, si omnibus ornamentis denuandanda est oratio, eodem profecto iure spolianda natura est, à qua hæc facultas cernitur expressa, ex quo peccauit illa mens æterna mundi opifex, quæ nihil voluit non ornatum, & opus suum mundum ab ornatu nominauit. Si nullus adhibendus est ornatus, cur tot in vniuerso species iucunditatis, voluptatis, pulchritudinis: cur mû-

Delabitur ad causam antiquarij, vt sum.

De style puerili.

Contra sticos, pro ornatu orationis.

Mundus ab ornatu verè dicitur.

Conferat cacozelos.

Augustus cacozelos orator.

Tiberius in tribus religiosis.

Non absurdè hu vritur exèplis, cum res fingatur agi in Elysijs post extrema eloquentia tempora. Suetio in Tiberio,

dus caelo, caelum stellis, stellae luce collustrantur: cur terra vestitur floribus, herbis, arboribus, frugibus, quorum omnium incredibilis multitudo infatigabili varietate distinguitur? Si nullus adhibendus est ornatus, quid voluit tot fontium gelidae perennitates? quid liquoris amnium? quid riparum vestitus viridissimi? quid impendentium montium altitudines, immensitateque camporum? si nullus adhibendus est ornatus, quid recondita auro, argentoque venae? quid infinita ysa marmoris? quid tot genera bestiarum, vel cicutum, vel ferarum? quid volucrum lapsus, & figurarum? quid hominum operibus agri, & insulae collucetes? quid tot insularum varietates? quid amoenitates oriarum, & litorum? quid tot genera, tamque disparia, partim submerlarum, partim fluitantium, partim innantium belluarum, partim ad saxa nativis testis inhaerentium?

Orationis
Ornatus.

An cum Deus naturam tam compram, & elegantem esse voluerit, orationem naturae veram imaginem ab homine, quasi inertissimo pictore negligi parietur? cum nos picturae abdita, horrida, inculte detestentur, contra nitida laeta, collustrata delectent, in oratione concinnitatem sententiarum, argutos, certosque verborum ambitus, omne denique delectationis aucupium fugiemus? At illi ipsi, qui se ornamenta negligere distant, affectant putidius, dum omnia acutissimis conculsionculis vincere student, quo sit, ut sapius a deo sint exiles, ut auditoris vel nauiter eruditi sensus, animumque praeteruolent. Dixi F. C. de aduersariorum vitijs magna breuitate, non insultandi causa, quod meum nec fert ingenium, nec, si ferret, pateretur auctoritas, sed ut confutatis ineptissimorum hominum sententiarum clarius sua luce Regina terrarum eloquentia fulgeret. Scio facilius esse errores styli castigare, quam veram dicendi rationem in tantarum rerum, ingeniorumque varietate tradere: dabo tamen singularem operam, ut respondeam expectationi vestrae, & quod optimum sit dicendi genus, veluti digito demonstrarem, si modo contortas in me inimicorum calumnias, duce (ut arbitror) veritate, vestrisque omnium studijs diluero.

Intelligo Iudices duas totius accusationis partes fuisse, vnam in reprehensione vitae, alteram in styli contentione esse versatam: Et prima illa quidem, quae grauissima esse debebat, ita fuit infirma & leuis, ut illos maledicendi communis rabies potius, quam vera fa-

cultas de Cicerone dicere aliquid coegerit.

Obijciunt mihi ingenij arrogantiam, quod ipsum per se crimen graue est, nec etiam si falso acculeris, negligendum. At quam acute colligunt: Cestius nescio quis terrae filius, homo non modo improbae, sed importunae dicacitatis, a filio meo pro consulatu castigatus est in conuiuio, quid tum? placuit res omnibus, tantus enim erat hominis graeculi fastus, ut tolerari non posset: testis ille, quem honoris causa nomino, Calsius Seuerus, qui eundem Castium, cum aduersus me declamaret, ita incipientem audiuit, *Si Thibax essem, Fulsus essem*: (erat hic Fulsus notissimus gladiator) *Si Pantominus essem, Bathylus essem: si equus, Melisio*, non continuit bilem Seuerus, vir alioqui lenissimus, sed palae exclamauit: *Si cloaca essem, magna essis*: quia voce excitati ceteri fortes iuuenes, & eruditi, coeperunt declamatorum lapidibus insectari, qui in eo ipso loco necatus fuisset, nisi nostrorum clementia seruasset; tandem ingratis postulatus, cum ipse, quod ab eo requirebatur, ut Ciceronem se disferriorem semel faceretur, praestare nollet, incredibili omnium consensu, Proconsul litae dissoluit, & hominem, ut decebat, excepit.

En crimen, en causa, cur reus sit apud vos Tullius, quod ganeonem Graeculum omnium iudicio damnatum, eius filius cum in petio coereuerit: sed fac esse flagitium, fac scelus, fac si vis, patricium, iniquam conditionem status moribus hominum, si mortui parentes apud Minocem & Rhadamantum, ea quae liberi eorum committunt in terris, suo capite luere debeant: hoc igitur accusationis genus, tanquam vanissimum omittamus: Stylum meum varie exagitant, ut solent, partim adolentes rerum imperiti, partim etiam viri, sicci quidem illi, & austeri, qui tamen, ut ait Poeta, adhuc in arte iumentur, suoque ingenio adeo metiuntur eloquentiam, ut quicquid sibi non placuerit, hoc ipsum continuo repudandum putent: his ergo nec placere possum, nec volo, quibus displicere gloriosum puto: alij me doctrinae experte: alij languidi, & redundantem: alij nimis molle, & compositum arguunt: malunt ad summum omnes, pro sui ingenij prauitate liberius obtruncare, quam pro rei veritate, quid congruat, intelligere. Ac primum doctis illis respondeo, me in bonis disciplinis plurimum momenti sepe persequi fuisse, a quibus nulla pars etatis meae unquam abhorruit: quippe cum ab adolescentia ipsi esse institutus artibus, quibus ingenia excitantur ad decus, eadem ingrauescunt aetati, non modo per-

Castium Ciceronis obtruncator male mulatus.

Seneca Sum. for. 7.

Ciceroniam styli defensionem.

Rationem reddat styli.

Styli.

Aduersus eos qui Ciceronis stylium nimis doctum dicunt.

fugi-

fugium, sed & voluptatem pepererunt. Ego noitorum hominum, & Græcorum monumeta omnia magno, & incredibili labore perlegi, hausi, expressi, peccusque rerum omnium copia, & vbertate compleui, nō tamen ea lege, vt cum nihil opus esset. hæc coram multitudine in concionibus effutirem, quæ & inuidiosa sunt, & ostentationem vanitatis habent non medioerem. An quia Timæum Gorgiam, Thucydidem, Platonem in concionibus ad populū, aut in deliberationibus negotiosis græcē non cito, idcirco indoctus videor? an quia cum de Verriis furris, de exilio Milonis, de Deiotari vita, & fortunis agitur, Agemmonas, Xerxes, Darios, Alexandros, Dodonæos fontes, catartas Nili, Menippi empulas non commemoro, idcirco literatum expertus iudicor? parior me imperitum dici, dummodò quæ hæc faciunt, se pueris ipsis magis pueros, vel sui Buteonis testimonio iureantur. Qui me redundantem dicunt, nomen redundantiæ vsurpant, quid ipsa plane sit, ignorant. Hoc redundare est, quod faciunt, cum vanissima verborū profluentia, sine vilo delectu luxuriant: hoc fusè dicere, quod facio, cum mihi nullum verbum excidat non consultò positum, & quod ad rem illustrandam, aut augendam, aut minuedam non faciat. Itaque hanc mihi dicentem di temperiem constitisti, vt Asiaticis pressior, & austeris illis Asiaticis copiosior essem, aut eum in eo licet in ceteris medioeritatem sequeretur, quod si quadam latius aliquando videantur excurrere, apud populum R. drecuntur, cuius ausus salebrosam illam, exilientem, & vbi minime expectes relicuram orationem, ferre non poterant, fuso, & quabique veneti dictionis aduertæ. At illi Oratores ineptissimi, quæ primam eloquentiæ partem, prudentiam, non vident, in eo ipso me reprehendunt, quod totum laus, & gloria occupauit, apud plebem, scilicet, concise dicere, & frigidis acuminibus sententias frangere oportebat, vt non intelligeret, hoc ipsum idem est, ac si velis Herculis colosso, Pigmæi calcæos accommodare. Res est tota popularis eloquentia, populo, & scenæ seruandum, aut omnino tacendum est.

Redundantia visum obiectum diluit.

Hoc est in lydi temperiem constitisti, vt Asiaticis pressior, & austeris illis Asiaticis copiosior essem, aut eum in eo licet in ceteris medioeritatem sequeretur, quod si quadam latius aliquando videantur excurrere, apud populum R. drecuntur, cuius ausus salebrosam illam, exilientem, & vbi minime expectes relicuram orationem, ferre non poterant, fuso, & quabique veneti dictionis aduertæ.

Prudentia primæ partis oratoris

Platonis, Demosthenis, Isocratis oratio

De mollitie, & suauitate orationis quid dicam? verendam est, ne præuaricatores mihi apposuisse videar, qui me loco criminum clarissimis laudibus oraarent: Esto, compositio mea vna est; pedes seruat curata, lecta; sed, vt rectè de me prudētiores cēsent, est sine infamia mollis,

Plato Philosophorum Deus, summa senectute calamistris inarebat orationem, Demosthenes anxie literulas obseruabat, ne quid duriusculum excideret: Isocratis compositæ sunt omnes dictiones, vt in pavimento reserulæ. Mihi si quid natura, & continua scribendi exercitatio attulit, vt sine salebris flueret oratio, quod tamen nec putidius affecto, nec austerius repudio: quid est, obsecro, quod me pulchritudinis, & honestatis pudeat? & tu deinde audes, Luci, clarissimo: uai virorum testimonij, quæ tu tibi ipsi ad arbitrium fingis, me læcesse retruum stylum extollere, meum contemnere? d tenebræ, d lutum, d sordes, d humani nominis oblite, asinini vix memor! Ita nescio quid istis fractum, humile, demissum, sordidum, inferius etiam est, quod Milesio asino dignum videatur: tu me Bruui nomine insectari audes? an ille quæquam plus me dilexit? cum vllō, aut sermones, aut consilia contulit sapius? quæquæ legit audis? cuius vix scripta poterat e sua deponere. Ac si quid pro familiaritate nostra dixit in me vrbanius, vt ego multa in illum identidem iocari solebam, tu continuo illud arripis, & nō vides te plūbeo (quod aiunt) gladio Ciceronem iugulare? Me C. Cæsar summum & eloquentissimum oratorem; ingenium par solium Imperio R. maximo appellat, literarum latinarum partem censet Plinius; virum acrem, magnum memorabilem Titus Lilius; egrigium, atrox caput Corn. Severus; admirabile postteris ingenium Arellius Fulvius; viri sani pectoris, & Romanorum omnium discretissimum Atrobins; indomitum Ciceronem Petronius; elocutionis fabricum Sidonius; incendū denotās omnia ipse, qui hic sedet, Cassius Longinus. Tu Asiæ ad tanta lumina hifcere audebis, & me gloria circumfluentem, de calo (quod aiunt) detrahere.

mollis. Hoc est Seneca iudicium, de struenda Ciceroni.

Exagitat Apuleium.

Testimonij & iudicia de Ciceroni ingenio, & stylo Sen. cont. l. 1. Hæc, vt in Elysiis campis dicitur, & sic conueniunt tempora.

Expositi P. C. rationem defensionis meæ, à iudicium vobis benigne sum auditis, addam de optimo genere dicendi, quādo vobis ita placet, & me stylo. in hoc genere versantem tam libenter attēdi. Anima eloris. Ego vero sic statuo, eloquentiæ veluti antiquentia est mam esse prudentiam, sine qua nec orator prudentia, res vlli, nec imperatores esse potuerunt: hæc sapientia imprimis adhibenda eloquenti est, vt sit temporum, personarūq; moderator, nā nec semper, nec apud omnes, nec pro omnibus, nec omnibus eodem modo dicēdum arbitror. Tria sunt omnino genera dicēdi, quibus in singulis quidam floruerunt, peræq; autē id quod volu-

di genera. mus,

Prima figura grandiloqua.

Alterata nua.

Tertia modiciora.

mus, perpauci in omnibus. Primum est, ut ita dicam, grãdiloquum cū ampla & sententiarū grauitate, & maiestate verborum, varium, copiosum, graue ad permouendos, & commouendos animos institutum, & paratum. Alterum tenue, acutum, omnia docēs, dilucidiora, non ampliora faciens, subtili quadam & pressa oratione limatum. Tertium quoddam interiectum est intermedium; & quasi temperatum, nec acumine posteriorum, nec fulmine vtens superiorum, vicium amborum, in neutro excellens, vtriusque particeps, vel vtriusque, si totum quærimus, totius expert: idque vno tenore (vt aiunt) in dicendo fuit, nihil afferens, præter facultatem, aut æquabilitatem, aut addit aliquos, vt in corona, toros, omnem orationem ornamentis modicis verborum, sententiarumque distinguit. Quomodo igitur ista conciliabimus, vel quem eloquentiæ modum constituemus? res est difficilis, Dij immortales, atque omnium difficillima. Nam cū est oratio mollis, & tenera, & ita flexibilis, vt sequatur quocumque torqueas, tum & naturæ variæ, & voluntates multum inter se distantia effecerunt genera dicendi: Aumen igitur verborum, volubilitasque cordi est, qui ponunt in orationis celeritate eloquentiam: disuncta alijs, & interpuncta interualla, moræ, respirationesque delectant: elaborant alij leuitate, & æquabilitate, & puro quasi quodam; & candido genere dicendi. Sunt omnes laudabiles, sed is est eloquens, qui ad id, quodcunque decebit, poterit accommodare orationem, qui & humilia subtiliter, & magna grauitate, & modiciora temperatè dicere poterit.

Quis stylus optimus.

Quomodo cuius argumenti stylus accomodandus.

Tractandum est demonstratiuum genus, quod quasi ad inspiciendum delectationis causa comparatum est, genus orationis sit pictum, expolitum, elaboratum, artem non modò habeat, sed & profiteatur. Datur hic venia cōcinnitati sententiarum: & arguti, certique; & circumscripti verborum ambitus conceduntur, de industriaque, non ex insidijs, sed aperte, ac palam excollitur oratio, multa que ad voluptatem aurium afferuntur, quæ in veritate causarum, & rariùs multò facimus, & multò occultius. Causa in foro disceptanda est: principia sicut verecunda; non elatis inter se verbis, sed acuta sententijs, narrationes credibiles, quotidiano sermone prope explicata, dilucida, etsi res tenuis, tum argumentandi tenue filum, & in docendo, & in refellendo: si magnæ adhibeantur dicendi faces, quæ efficiant

orationem actuosam, luminosam, vehementer incitatam, ad summum talem, qualem facilius sit mirari, quàm imitari, traducenda est ad Philosophorum documenta, & scholas orationis appareat inimitabilis quædam orationis subtilitas, quæ si non plurimi sanguinis est, habeat tamen succum aliquem oportet, & si soluta sit, non vaga tamen esse debet, vt ingredi liberè, non vt licenter videatur errare; ad summum tota non ingratam diligentiam præ se ferre, hominis, de re magis, quàm de verbis laborantis: hæc qui præstare potest, non modò disertum, sed eloquentem: non Rhetorem, sed summum Oratorem iudico. Sed pro dolor! quàm pauci nunc, & penè nulli hanc generositatem animi retinent, postquam effusa in vrbem barbaries, se Romanis moribus, vrbani-tati que miscuit! Conseruate, quando adhuc potestis, Dij immortales, eloquentiam, Imperij Romani lumen, hæc nomen populis, hæc æternam gloriam gētibus comparauit, hæc res in omni libero populo, maximeque in pacatis, tranquillisque ciuitatibus præcipue semper floruit, præcipueque dominata est: hæc huius sanguinis propria est, & numinis, quæ, quo tela nostra non potuerunt, honoris quadrigis inuecta penetravit. Nolite, ð Minerua, & Sueda, vos hic appello, nolite per vestras aras, & fana, per vestrum nomen obtestor, nolite altricem nostræ gloriæ, dominam gentium, parentem felicitatis, per impuros homines, morte, cruciatu, cruce diutius affligere: reddite, quem dedistis spiritum, vitam languenti restituite, præsidia salutis, & ornamenta dignitatis reparate, temerariosque, & audaces, debitis huic scelerum importunitati supplicijs, viuos, mortuosque mactate.

DIXI.

Facile est ex hac actione, & Ciceronis iudicio, styli virtutes, & vitia adnotare, quo tamen tota res fiat illustrior, primùm imaginem mali oratoris ex Luciano expressam, mox censuram vitiorum, tertio virtutes eloquentiæ subijcio.

N

M. A.